

CONTRIBUȚII LA BIOGRAFIA LUI CONSTANTIN STAMATI

DE

ARTUR GOROVEI

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 19 Maiu 1931

Despre viața scriitorului Constantin Stamati, avem foarte puține cunoștinți, cuprinse în « Introducerea » d-lui G. Bogdan-Duică, la volumul: « N. Nicoleanu, Vasile Cârlova, C. Stamati », editat de Institutul de Arte grafice și editură « Minerva », din București (1906), informații completate tot de d-sa, într'un articol intitulat « Material Biografic », publicat în revista « Transilvania » din Sibiu, Anul LI, No. 2, Iunie 1920, pag. 169—173.

Un număr de documente, necunoscute încă, unele din ale familiei mele, din colecția mea, și altele descoperite în Arhiva Statului din Iași, îngăduie să mai găsim alte informații cu privire la viața scriitorului basarabean.

D-l Bogdan-Duică presupune că Mitropolitul Iacob Stamati al Moldovei ar fi lăsat fratelui său Toma, tatăl poetului, avere însemnată, moșii în Basarabia, pe care apoi le-ar fi moștenit poetul.

S'ar părea că lucrurile nu s'au petrecut astfel.

Mitropolitul Iacob și fratele său Toma, erau ardeleni. Iacob a intrat în Moldova pe la 1760, când eră abia de vreo 12—13 ani; după cinci ani s'a călugărit la Neamțu, a ajuns apoi Episcop de Huși, iar la 1792, a fost ales Mitropolit al Moldovei, deci la vârsta de 44—45 de ani.

Ardeleni fiind, ei nu aveau cum să fi moștenit moșii în Basarabia; necăsătorit, călugărul, Episcopul și apoi Mitropolitul

Stamati, nu putea să aibă moșii de zestre, și nici nu-l putem bănuî de venalitate, ca să fi strâns sume cu care să cumpere moșii.

Stabilirea lui Const. Stamati în Basarabia, și faptul că avea acolo moșii, se datorește căsătoriei sale cu fiica unui boier bogat din Moldova: Catinca lui Tudurachi Ciurea, Căminar, dela Tâmpeschi, lângă Folticeni. Dealtfel, însuș Stamati, în « Precuvântare » din volumul « Musa Românească », spune: « Eu scriu în Basarabia, patria mea cea nouă, unde locuiesc dela 1812 », probabil anul când s'a însurat.

Ciurea era o veche familie moldovenească.

Vasile Ciurea, dela Tâmpeschii Sucevei, mort în satul Bunești, lângă Folticeni, la 19 Noemvrie 1828, a fost însurat cu Maria, fata lui Ursachi Davidel, acel care a avut un oarecare rost în treburile Moldovei, și care se trăgea din Movilești.

Ursachi Davidel era fiul lui Sandu Davidel, rohmistru, care la 1678 fusese pretendent la tronul Moldovei, iar Sandu era fiul lui David din Zaluze, nepot Ciogoleștilor, adică mama lui David era fiica lui Ignat Ciogolea, a căruia soție, Sofronia, era fiica lui Ion Prăjescu cel bătrân, cumnat cu Ion Movilă, tatăl lui Irimia și al lui Simion Movilă.

În baza acestei înrudiri, Sandu Davidel pretindea tronul Moldovei ¹⁾.

Vasile Ciurea nu era de baștină din Tâmpeschi; această moșie a luat-o Ciurea dela cumnatul său, Alexandru Davidel, în schimb cu jumătate din moșia Hudeștii, care era a lui Ciurea.

Vasile Ciurea era om foarte bogat, proprietar a foarte multe moșii; unele erau moștenire de pe neamul Davidel și Bagiura, altele erau cumpărate de el.

O însemnare, fără dată, din documentele mele, indică o parte din moșiile lui Ciurea din Basarabia:

« Moșii ce sânt de pe familia noastră, precum mai în gios se arată:

Zalucie, pol

Zălina, toată

¹⁾ Ion Nădejde: V. G. Morțun, biografia lui, genealogia și albumul familiei Morțun, p. 105. — București, 1924.

Moșinețu, pol
 Medveja, a patra parte de pe Davidel și Bagiura
 Negrița, pol
 Șăndreni, pol
 Costiceni, a patra parte
 Dumeni, a patra parte

și altele de pe această familie, bez cumpărăturile la care am avut drept a cumpăra și a răscumpăra, care după dreptate este să se pue la mijloc ».

Din documente se vede că și alte moșii din Basarabia, de pe Davidel și Bagiura, erau ale lui Ciurea, precum: Milincăuții, Pirivicăuții, Căpotenii, Trăsitenii, sau Leucova, pe Drabiște, Butuciul, sau Bașcanii, Lămășanii, Adușcanii, Milincăuții și altele. În Moldova, aveă Ciurea moșiile Tâmpesții, Buneștii, Folticeni, parte din Bădilița, toate din ținutul Sucevei, și altele, în alte județe.

O parte dintre moșiile din Basarabia au rămas Căminarului Tudurachi Ciurea.

Un act din 14 Iulie 1810, glăsuește astfel:

« Ileana, fiica Paharnicului Vasile Ciure, soție Pitarului Kiriak Borș, prin această scrisoare care dau la mâna fratelui meu bădița Todorachi Ciure, biv vel Paharnic, adeverez ca să se știe că de pe strămoșii noștri Davidel și Bagiura, având și eu parte frățască în moșiile dela ținutul Hotinului, câte sânt de pe Davidel și Bagiura, în Zaluca, i Zălina, i Moșinețu, i Mitvifa, i Milincăuți, i. . ., i Șăndreni, i Costiceni, și altele, toate la ținutul Hotinului, pentru care părți a mele câte mi se cuvenia ca să iau și eu ca și alți frați, stând la tocmală acuma cu dumnealui frate-meu Paharnicul Todorache, m'am învoit și i le am vândut toate drept 6000 lei, care bani, după tocmală, mi i-au și dat toți deplin în mâna mea, și tocmala am avut așa ca când vor stăpâni alți pământeni moșiile de la ținutul Hotinului, atuncia va stăpâni și dumnealui, iar când alții nu vor stăpâni, și nu va stăpâni nici dumnealui, atuncia banii ce mi au dat să nu mi-i poată cere înapoi, ci să rămâe buni dați, și pentru credință am pus numele și pecetea pe scrisoarea aceasta ».

În această scrisoare se spune că și *alte* erau moșiile Ciureștilor, în Basarabia, și de sigur că mai erau și *alte*, atât în Basarabia cât și în Moldova, pentrucă bătrânul Vasile Ciurea a avut șase copii, între cari și trei fete, pe care le-a înzestrat.

Copiii lui Vasile Ciurea au fost: *Fotachi Ciurea*, căsătorit cu Anica; *Căminarul Tudurachi*, căsătorit cu Elisabeta, fiica Jicnicerului Sandul Vârnav; *Casandra*, căsătorită cu Rogalski, zis și Dimitriu; *Anița*, căsătorită cu Dumitraki Kiruș, din Basarabia, și *Ileana*, căsătorită cu Kiriak Borș, dela Bădiliță, din județul Sucevii, străbunicul meu de pe mamă.

Suntem deci în drept să credem că și Caracușanii, din ținutul Hotinului, unde trăia Const. Stamati, eră tot moșie Ciurească.

Tudurachi Ciurea a avut patru copii: *Constantin*, mort de tânăr; *Zoița*, căsătorită cu Enacachi Gane; *Nastasia*, căsătorită cu Iordachi Vârnav și *Catinca* (Ecaterina), soția Cavalerului Constantin Stamati.

Când s'a însurat Const. Stamati, nu știm. El însă nu eră din Folticeni, unde nici nu a avut rude. După cele ce-mi spuneă mama mea, Stamati a fost recomandat familiei Ciurea, de cătră Dumitrachi Kiruș, care la 1813 eră dejă însurat cu Anița.

Comisul Alecu Stamati, Căminarul Gheorghe Stamati, Spătarul Gavril Stamati și părintele iconom Iftime Stamati, toți din Folticeni, nu erau în nici un grad de înrudire cu Const. Stamati.

Comisul Alecu Stamati a fost însurat cu Profira, fata Căminarului Ioniță Grigoriu (Văsescu), străbunicul meu de pe mamă, și eră cu totul altă familie; nici el, nici ceilalți Stămătești din Folticeni, indicați de d-l Bogdan-Duică, nu erau înrudiți cu poetul Stamati.

În ce privește pe «părintele iconom Iftime», acesta nu se numea Stamati.

Protopopul eră, de locul lui, din satul Bărăști, pe Moldova, în ținutul Sucevii, și se numea *Iftime Rață*. Ca protopop, Iftime Rață s'a îmbogățit. El este acela care a cumpărat, cu bani, un titlu de boierie dela Domnitorul Mihalachi Sturza,

ceeace a format unul din capetele de acuzare, în protestările făcute de deputații din Adunarea obștească, în contra nelegiuirilor săvârșite de Domnitor.

Tudurachi Ciurea, socrul lui Const. Stamati, a murit, la 1833, în Folticeni, unde a trăit într'una, și urmând judecăți și forme de îndeplinit pentru regularea moștenirii, poetul neputând să se ocupe de afacerile din Moldova, unde nu putea să vie așa de adeseori, a împuternicit pe protopopul Iftime, cunoscut prin activitatea lui neobosită, să-l reprezinte în afacerile din Moldova; l-a făcut « vechil », cum se spunea pe atunci, dându-i o « vechilimé », adică o procură, în puterea căreia iconomul se înfățișă înaintea tuturor instanțelor, în numele lui Const. Stamati.

La 1835 a murit și Ecaterina, soția lui Const. Stamati, când s'au început o altă serie de judecăți, în care tot iconomul Iftime reprezintă pe scriitor, așa că s'au făcut tot mai strânse legăturile dintre aceștia doi, și protopopul și-a însușit și numele de Stamati, fapt care, pe vremurile acelea, eră cam obișnuit și în contra căroră nu se protestă.

La moartea lui Const. Stamati au intrat în mâna protopopului Iftime documentele și poate chiar și alte lucruri de valoare, între care și odoarele Mitropolitului Iacob, ceeace a făcut pe mulți să creadă că protopopul eră rudă de aproape cu poetul.

Culionul Mitropolitului Iacob și cârja se găsesc astăzi în « Muzeul Folticenilor », rămase dela Nicu Stamati, un nepot al protopopului.

Între documentele mele nu este foaia de zestrea ce a dat-o Tudurachi Ciurea fiicei sale Catinca, la căsătoria cu Const. Stamati. În Arhiva Statului din Iași, însă, a existat condica No. 355, care împreună cu alte documente prețioase din acea Arhivă, au fost trimise la Moscova, unde s'au pierdut. Din un catalog al Arhivei se vede, totuș, că la fila 139 din acea condică, este titlul unui dosar: « Stamati Constantin din Basarabia cu Căminarul Teodor Ciurea, pentru moșiile de zestre din Basarabia dela Hotin (Lămășăni, Adușcani, *Carmășăni*, Lepetinți, Trestieni, Mlencăuți, 1829 ».

Este foarte posibil ca în catalog să se fi făcut o greșeală de copiere, și în loc de *Caracușăni*, să se fi scris *Carmășăni*,

și atunci s'ar face dovada că satul în care locuia poetul Stamati era moșia de zestre a soției sale.

Dosarul acesta din 1829 nu știm la ce proces era privitor, și nu știm pentru ce se judecă ginerele cu socrul său, relativ la averea de zestre. Dar despre un alt proces, introdus de Const. Stamati, după moartea socrului său, întâmplată în 1833, este următoarea Carte a Divanului Moldovei, din 22 Martie 1837 (în colecția mea):

« Divanul apelativ al țării de sus.

« Prin această Carte a Divanului se face știut că Logofeția Justiției, prin adresa ei dela 28 februar 1834, au făcut cunoscut Divanului acestuia că așa precum formalnicele hotărâri ce are câștigate dumnealui pameșcicul din Besarabia, titularnoi soveșnic Costachi Stamati, adică a Departamentului pricinilor străine din 829 sept. 23, și a obșteștei Adunări tot din acel an, oct. 28, ce au trecut prin canalul fostului Divan Innalt, pentru lipsurile zestrei soției sale date în Besarabia, ca să se împlinescă din averea Ciurei din Moldova și Bucovina, cu protimisirea înaintea altor creditori, după a pravilelor rostire, au câștigat confermația fostului Domn plenipotent prin pridlojănia din 23 mart 1833, supt No 399, care s'au împărțășit Divanului Domnesc, apoi să se facă lucrare de a se da în stăpânirea dumisale Stamati, după a pravilelor rostire, pământul cuprins în izvodul de zestre, ce-i lipsește din stăpânire din averea Ciurii, care o are în stăpânire în atâta câtime ce cuprinde acele lipsuri, iar toate celelalte prisositoare averi a Ciurii, după pliroforiile din dellă, moșii, țigani, argintărie și casele din Eși, i orice altă avere să se supuie cu pravilicească clasâficație în îndestulare celurolanți creditori a Ciurii, încât pentru cea nemișcătoare, cât și pentru cea mișcătoare. Divanul este în dreptate a face lucrare pentru de a se vinde prin formele mezatului. In urmare căruia adres, Divanul acesta prin jurnalul ce au încheiet la 2 april 1834, regularisând îndestulare dumisale Stamati, totodată au încuviințat, ca pe lângă altă avere, să să vândă prin mezat și o a patra parte din giământate de sat Criveștii sau Bâdilița, dela ținutul Sucevii, cumpărată de Ciurea prin mezat, dela răpăosatul Căminar Panaite Borș, și care prin învoiala săvârșită de Costache, fiul Căminarului Ciurea, din 1929 mai 5, se zice că se dă dumnealui Visternic

Neculai Rosăt drept 25.450 lei, care învoială este în urma săcvestrului pus de dumnealui Stamati, în siguranța zăstriei și protestăluită îndată de dumnealui Stamati, și prihănită și de însuș Căminar Ciurea, pe temeiul căreia la 31 dechemvre 1835, prin țadula cu No. 7.690 s'ua scris orășieneștii administrației ca să publicarisască vânzare arătatei părți în legiuitul termen de 40 zile, spre înștiințarea celor ce vor fi mușterei, și totodată s'au poroncit a să urma publicarisirea și în tot prințipatul. Deci după adunare publicațiilor făcându-să sprafcă, s'au văzut ivite două pretenții asupra numitei părți de moșie; cea dintâi din partea monahielor Casăianca și Olimpiada Borș, cu cerere de a nu să da sfârșit acestui mezat, păr nu va lua sfârșit proțăsul ce au cu Căminar Ciurea asupra acestei părți de moșie, pe care cu înșălăciune au luat-o dela casa lor, în vreme când ele se afla nevrâstnice, iar cea al doilea, a Pităresei Elena Borș, că așa precum răposatul Ciurea la care s'ar fi aflat toate scrisorile moșiei Criveștii, n'au vroit a le scoate spre apărare la pretențiile megieșilor, din care pricină s'au împresurat partea dumisale din numita moșie, apoi dumneei se cunoaște în dreptate a cere despăgubiri din partea Ciurii, din tot locul ce s'ar fi rășluit din trupul Criveștilor fără dreptate, rămăind păgubașă de acel loc casa la care au fost hărțile, cerând de a nu să da sfârșit mezatului păr nu să va împlini mai întâi locul arătat din zisa parte a Ciurii. Așa dar Divanul, în privința acestor pretenții, prin rezoluția ce au încheiet la 23 octonvre 1836, au încuviințat ca pomenita parte să să vândă în puterea scrisorilor și cu pricinile ivite asupra ei. După care la 27 noenvre, dumnealor Gheorghe Dimitriu Negulici, vechilul Dsale Visternic Neculai Rosăt, s'au înfătoșat cu protest că așa precum arătata parte este dată încredințatorului său prin pomenita învoială din 1829, să nu să vândă pentru îndestulare altor creditori, mai înainte de a să lua în tratație lucrările aceștii pricini și mai înainte de a fi judecat pe formă. Din povodul căruia protest, Divanul făcând luare aminte jurnalului său din 1834, și hrisovului Prea Înălțatului Domn din 1836 mart 16, cu No 29, întăritor hotărârilor și lucrărilor de mai înainte în pricina dumnealui Stamati, prin carele, la prescrierea cuprinderii pomenitei învoeli să zice că Bădilița este rămasă la masa creditorilor, să să vândă, în urmă adăugând jalobă pentru aceasta și dumnealui Vist. Neculai Rosăt, i s'au răspuns la 11 a trecutei luni ghenari, supt No 52, că deși numita parte din moșia Bădilița prin învoiala din 1829 să vede trecută cătră dumnealui cu preț de 25.450 lei, dar fiindcă ea nici nu s'au trădat în stăpânirea dumnealui,

din care să vede că acea învoială n'au avut nici o lucrare, nu mai puțin și prin hrisovul câștigat de dumnealui Stamati să zice că Bădilița este rămasă la masa creditorilor, care urmează a să și vinde, apoi dumnealui ca un creditor rămâne a să îndestula de la masă. După care la 23 ghe-nari, cu rezoluția Logofeției supt No 678, s'au primit protestul dumnealui Negulici, prin care propuind dreptățile încredințatorului său, cere de a nu să vinde arătata parte în folosul mesei creditorilor, pe care protest în ființa sa tratatarisindu-să, și după îndestulă dezbatație urmată înpreju-rărilor din dellă, Divanul au statornicit hotărârea de mai înainte, ne-fiind mai mult alte lucrări de a lui competenție, pe temeiul cărora în-chieri la 12 a următoarei luni urmându-să strigare mezatului în presud-sfiea Divanului, în ființa dumnealui Sardar Capșa, curatorul mesei creditorilor, i a unora din creditori, prețul cel mai de pe urmă de 20.510 lei, adică douăzeci de mii cincisute zece lei, l-au dat Sfinția Sa Iconomul Iftimi Stamati, cu care preț arătând mulțămire dumnealui curatorul, s'au și făcut hareciu asupra Sfinției Sale Iconomului, în puterea scri-sorilor, și cu cele două arătate mai sus ivite pricini, precum să arată la țidula mezatului adiverită de Divan supt No. 1.533.

«Drept aceea fiindcă mezatul acesta au luat săvârșire după toate formele și legile statornicite, să întărește de cătră Divan vecinica stă-pânire a Sfinției Sale Iconomului și a clironomilor săi asupra arătatei părți, ca pe o dreaptă a sa ocină, cumpărător cu bună credință ».

Astfel protopopul Iftime Stamati ajunge proprietar asupra unei părți din moșia Bădilița, pe care apoi o vinde Cămi-narului Ioniță Grigoriu (Văsescu), și acesta, la 22 Noemvrie 1840, o vinde ginerelui său, Banul Iancu Borș, bunicul meu de pe mamă.

Intre moșiile Ciurei, erau și Buneștii, moșie mare, care la răpirea Bucovinei s'a împărțit în două: partea cea mai mare, pe malul drept al pârâului Buneștilor, a trecut în Bucovina, iar cealaltă, pe care eră și biserica de lemn, durată de Vasile Ciurea, a rămas în Moldova.

Pentru a-și valorifica drepturile de moștenire asupra părții din Bunești, cuvenită fiului său Constantin, din căsătoria cu fata lui Tudurachi Ciurea, Cavalerul Stamati, după ce obți-nuse hotărîrea de partaj, la instanțele din Moldova, se adre-sează autorităților din Bucovina, cerând ca în tablele

funduare să se întabuleze pe numele său partea aferentă din Bunești.

Următorul document lămurește aceasta:

« No 8020, pro 20 aug. 837.

« Suczawa. Destrictsgesicht übermittelt das nach Wasili Czure aufgenommenen Sperprotokoll, so wie dass über hierländige Vermögen errichtete Inventarium.

« No 9646 pro 9 Oktober 1837.

« Constantin Ritter von Stamati unterlegt die Orriginalien der dem Sperprotokolle begliegenden Urkunden, erbserklägt sich zu dem Nachlasse des Wasili Czure, als Rechtsnehmer des Theodor Czure, und der übrigen Erben des Wasili Czure, und bittet um Einantwortung des Nachlasses.

« Commem. ad No. 9640.

« Depositenquittung über den von Constantin Ritter v. Stamati zur Dekung der Mortuars- und Normalschulfondtaxe nach Wasili Czure erlegten Betrag von 40. . .

« Das eingeschichte Sperprotokoll und Inventarium nach Wasili Czure so wie die von Constantin Ritter v. Stamati als Rechtsnehmer der Theodoraki Czure überreichte Erbserklärung zu dem Nachlasse des Wasili Czure wird zu Gericht angenommen, und mit Ferulassung der Abschriftserhebung in Acten aufbeqahnt. Der Erblasser Wasili Czure ist in dem in der Moldau gelegenen Theile des Dorfes Bunestie ohne Hinterlassung einer letztwilligen Anordnung gestorben, hinterliess jedoch die Hälfte des in der Bucovina gelegenen Gutes Bunestie rücksichtlich dessen daher die Verlassenschaftabhandlung hirlands zu pflegen, und der Nachlass einzuantworten ist. Nach Wasili Czure hinterblieben sechs Kinder, als: 1. Theodoraki Czure, 2. Nastasi Czure, 3. Casandra Czure verehelichte Dumitriu, 4. Fotaki Czure, 5. Illena Czure verehelichte Borsch, 6. Anitza Czure verehelichte Kyrusch welche nachder gesetzliche Erbfolge seine Erben sind. Mittelst Urkunde dto 13-ten July 1908 jedoch Nastasi Czure mittelst Urkunde dto 27-ten May 1832, Cassandra Kyrusch dto 5-ten April 1813, Fotaki Czure dto 14-ten März 1802, Illena Borsch dto 6-ten April 1814, Anitza Kyrusch eigentlich deren einzige Sohn und Erbe Kostaki Kyrusch ihre Erbtheile nach Wasili Czure respective die ihnen gebührenden Antheile von der nach Wasili Czure hinterbliebenen Hälfte des in der Bucovina

gelegenen Gutes Bunestie an Theodoraki Czure abgetreten, und ihm selbe in Besitz und Eigenthum übergeben, welche Übergabe auch durch der Spruch des moldauische Appellations-Divan dto 12-ten April 1834 bestetiget worden ist. Die folgergestallt an sich gebrachte Hälfte des Gutes Bunestie hat Theodoraki Czure mittelst Urkunde dtto 2-ten September 1832 weiter an den Hrn Constantin Ritter v. Stamati in Besitz und Eigenthum angetreten, so dass Hrn Constantin Ritter v. Stamati als Rechtsnehmer sämmtlicher nach Wasili Czure hinterbliebenen gesetzlichen Erben erscheint. Da der Inhalt der mit allen besetzlichen förmlichkeiten versehenen in Originali produzierten Urkunden keine Zweifel übrig lässt, dass Theodoraki Czure die Erbrechte der übrigen gesetzlichen Erben Hrn Constantin Ritter v. Stamati aber die Rechte des Theodoraki Czure an sich gebracht habe, da ferner der ganze hierländige Nachlass bloss in der Gutshälfte von Bunestie besteet, die Erbserklärung des Hrn Constantin Ritter v. Stamati vorliegt, zur Dekung der von diesem Nachlasse gebührenden Mortuars- und Normalfondstaxe der mehr als hinreichende Betrag von 40. . . ad depositum erlegt worden ist, so unterliegt die Einantwortung des Nachlasses keinen Anstände, es wird daher der in der Hälfte des in der Bucovina gelegen Gutes Bunestie bestehende hierländige Nachlass der zu Bunestie in der Moldau am 19-ten Nowember 1798 ohne hinterlassung einer letztwilligen Anordnung verstorbenen Wasili Czure dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati als dem mittelst Urkunde dtto 2-ten September 1832 ausgewiesenen Rechtsnehmer des Theodoraki Czure welchem nach der gesetzlichen Erbfolge ein Sechster Theil des Nachlasses gebührt und welcher die den übrigen nach Wasili Czure hinterbliebenen 5 Kindern, als: Nastasi Czure, Cassandra Czure verehelichte Dumitriu, Fotaki Czure, Illena Czure verehelichte Borsch, Anitza Czure verehelichte Kirusch gebührenden gleichen Erbtheile mittels Urkunden dtto 13-ten Juli 1809, 27-ten May 1832, 5 April 1813, 14-ten März 1802 und 6 April 1816 ansich gebracht hat mit der Rechtswohlthat der Inventar zuerkannt und Eingewortet, des Einantwortungsdekret dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati zugefertigt, dessen dieser, der Masse des Verstorbenen Theodoraki Czure hinmit aufgestellte Curator ad Actum Hrn Rechtsvertreter Johann v. Prunkul, Hrn Anastasi Czure zu Bunestie in der Bucowina, Cassandra Dumitriu und Fotaki Czure, Illena Borsch zu Bydelice in der Moldau, endlich Kostaki Kirusch als Sohn und Erbe der Anitza Kirusch zu Mandekeuz in Besserabien verständiget werden.

« Beschlossen im Rathe des k.k. Bucow. Stadt und Landrechts Czernowitz am 23-ten Oktober 1837.

Autoritatea în drept din Cernăuți a admis cererea lui Stamati, și la 30 Octombrie 1837 se încheie actul următor :

10344.
pro 28-te Oktob. 1837.

Constantin Ritter v. Stamati bittet ihm Grunde Einantwortungsdekrets nach Wasili Czure dtto 23-te Oktober 1837 Z 8020 als Eigenthümer der dem Erblasser Wasili Czure gehörigen Hälfte des Gutes Bunestie zu intabuliren oder wenigstens zu praenotiren.

Nachdem Wasili Czure als Eigenthümer des halben Gutes Bunestie in der Bucowina Landtafel intabulirit erscheint und Bittsteller sich mit dem Erbschafts Einantwortungsdekrete dtto 23-ten Oktober 1. J. G. 8020 ausweiset, dass ihm in den halben Gute Bunestie bestehende hierländige Nachlass des Wasili Czure als Rechtsnehmer der gesetzlichen Erben desselben zu erkannt worden sey; so wird diesen Gesuche willfahrend der Bucowina k. Landtafel aufgetragen, nach vorläufiger Ingrafirung des Erbschaftseinantwortungs Dekrets dtto 23-te Oktober 1. J. Z. 8020 den Hr Constantin Ritter v. Stamati als Eigenthümer der den Wasili Czure gehörigen Hälfte, des hierländigen Gutes Bunestice im Activ-Stande zu intabuliren, dass zertifizierte Einantwortungsdekret dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati auszufolgen dessen dieser sämtliche Interessenten als: 1. Theodor Czure zu Curatorem Hrn Rechtsvertreter Johann von Prunkul, 2. Nastasia Czure, 3. Cassandra Czure verehelichte Dumitriu, 4. Fotaki Czure, 5. Illena Czure verehelichte Borsch, 6. Anitza Czure verehelichte Kirusch zu Händen ihres Rechtsnehmers Kostaki Kirusch verständigt werden. Beschlossen in Rathe des kk Buc. Stadt und Landrechte Czernowitz am 30-ten Oktober 1837.

Constantin Stamati a avut parte și în târgul Folticeni, care s'a întemeiat și pe o porțiune din moșia Tâmpeschi, pentru care au urmat multe judecăți între Căminarul Tudurachi Ciurea și între Banul Bașotă, pe a cărui moșie, Șoldănești, se învoise întemeierea târgului.

Din târgul Folticeni, după cum se vede din documentele publicate de d-l G. Bogdan-Duică, în « Transilvania », Const.

Stamati a vândut, la 1834, protopopului Iftime, cu bezmăn, niște livezi « de pomăt », și altora a vândut niște locuri cu case pe ele, în 1841.

În 1837, Const. Stamati adresează, Consulatului rusesc din Iași, o jalbă asupra unor nedreptăți ce ar suferi în Folticeni.

Jalba aceasta, din Arhiva Statului Iași (Tr. 1772, Dosar 61, fila 255), are următoarea cuprindere:

Cătră rosienescul împărătesc Consulat din Moldova
Titularnoi sovetnic și cavalier Constantin Stamati
plecată jalobă

« Știut este acelu Consulat că în trecutul an 1836 mart 16, Înălțimea sa Domnul Stăpânitor cu desăvârșit au întărit prin două hrisoave în a mea stăpânire averea cuvenită de zestre a soției mele, aflătoare în ținut Sucevei din Prințipatul Moldovei, ce eră dată mie în stăpânire încă din vremea rosienescii ocârmuiri din 1834, pe care Divanul apelativ a țării de sus au împărțășit știință cinstului Consulat, și așa precum între averile întărite în a mea stăpânire se află și $\frac{1}{2}$ din târgul Folticeni, pe care lăcuiesc numai creștini (iar cealaltă jumătate ce se lăcuia de îndelungată vreme de evrei, acum se află și în a lor stăpânire). Așa dar, eu ca un stăpânitor a acei $\frac{1}{2}$ de Folticeni, în anul acesta, prin vechilul meu iconomul Iftimi Stamati, am fost pus în rânduială spre a-mi alcătui un venit din vânzarea cărnii, pâinii, lumânărilor și altele, însă întru aceasta am întâmpinat împotrivire din partea Isprăvniciei de ținut, carele favorizând jidovilor ce se folosesc pe partea lor, nu poate veniturile cuvenite unui proprietar de pământ, m'au oprit numai pe mine de a mă folosi cu aceleași venituri, în vreme când asemenea drit pe dreptul meu s'ar cuveni și mie pe temeiul art. 129 cuprins în instrucțiunile date spre povățuire ispravnicilor de ținut, întărite și de stăpânitorul Domn la 1835, în care anume se cuprinde: « Proprietarul singur are dreptate a vinde pe moșia sa vin, rachiu sau alte băuturi și a avea măcelării și dugheni, aceste drepturi fiind lipite cătră proprietă, precum și folosurile din mori, iazuri, păduri și alte asemenea », pe temeiul căreia pravile și pentru înlesnirea lăcuitorilor creștini ce lăcuiesc pe pământul meu, cari cu desgust sânt siliți a cumpăra acum carne și pâne dela evrei, pentru aceia apoi și pentru al meu folos, plecat rog pe acel Consulat să binevoiască a mijloci la dumnealui Ministrul Trebilor din

Lăuntru spre a-mi slobozi voe a avea a mele crâșme, cășăpii, pitării, mumgerii și alte alișverișuri cu același preț cu care evreii vând pe partea lor, sau dacă ei ori altul cineva din creștini, aflători cu locuința pe a mea jumătate de târg ar dori a face vreuna din pomenitele speculații, apoi asemenea voe în alt chip să fie lor ertare de cât după învoire cu mine pentru dritul de neguțitorit ce eu îi voi îngădui să facă pe al meu pământ, căci precum eu nu am dreptate a mă amesteca în speculațiile evreilor pe partea lor, asemenea nici ei, dar nici altul cineva din creștini de pe partea mea nu poate să să amestece la dreptățile mele.

Titularnoi sovetnic și Cavaler

K. Stamate.

1842 mart 6.

În aceeași zi, 6 Martie 1842, Stamati, « pomeșcicul din Basarabia, tituleartnoi sovetnic și cavaler », dă o jalbă către Guvernatorul Basarabiei, prin care arată că el, după nota Consulatului rosienesc din Eși, nu se poate duce la Eși pentru sorocul ce-l are în pricina de judecată cu Obștia Folticeni, prin vechilul său, Iftime Stamati iconom, din cauză că suferă de nădușală, și mai ales asupra iernii nu poate să plece la Eși, după cum constată certificatul doftorilor.

La jalba aceasta se alăturază următorul certificat medical:

Mărturie.

După ucazul împărăteștii Măririi în Uprava doftoricească din Basarabia, în urmarea oțnoșăniei a predvoditelului dvorianstviei de Basarabia din 5 mart, s'au cercetat în presustvie despre starea sănătății pomeșcicului de Basarabie tituleartnoi sovetnic și cavaler Constantin Stamati, că el în vreme de acum este bolnav de trânz și de o silnică înădușală de piept, care sâmpptome îl opresc de a porni la o călătorie depărtată, până când nu se va încălzi vremea și să (?) a-și lua ușurarea acestor pătămiri, despre care Uprava doftoricească supt iscălitura și punerea peceții se încredințază.

Inspector Doctor.

Secretar, Lisevici.

În acelaș dosar, din Arhiva Statului din Iași, la fila 498, este următoarea jalbă adresată Domnitorului de cătră iconomul Iftime, în numele lui Constantin Stamati, act fără dată:

« Prea înălțate Doamne

« Pe moșiile încredințatorului meu dumnealui tituliartnoi sovetnic cavalier Costache Stamate și anume Folticeni, i alte părți din ținutul Sucevei, aflându-să lăcuit și o parte de târg Folticeni, unde în temeiul organicescului reglement având dumnealui Stamate orândă pentru vânzarea băuturilor i altele, unii din acei lăcuiți pe ace parte de târg, fără a avea vreun pozvolitoriu așăzământ, cu dela sine samavolnicie se întinde a spicularisi și teiu pe la casele lor, cu de al de acestea cu care cutezare a lor pricinuește simțitoare pagube și călcare driturilor proprietății dumisale Stamati.

« Pentru care plecat mă rog înălțimei voastre să vă milostiviți a poronci unde se cuvine de a să stavilarisî pe acei cutezători a nu răpi cu asemenea cutezări driturile dumisale Stamati fără vreo învoire cu dumnealui.

« A înălțimei voastre întru tot smerit și plecat

slugă

Iftime Stamate Iconom. »

După cum nu se cunoaște data nașterii lui Constantin Stamati, deasemenea nu se știe nici în ce an anume a murit.

În 1867, poetul nu murise; la 1870, V. A. Urechiă vorbește despre el ca despre un mort; în 1868, trăia.

D-l Bogdan-Duică nu cunoaște anul și locul tipăririi volumului « Musa Românească » al lui Stamati. Intâmplarea face ca exemplarul pe care-l posed eu, să le indice.

Pe lângă coperta litografiată de Parteni, pe care o cunoaște d-l Bogdan-Duică, exemplarul meu mai are o copertă învălitoare, pe hârtie subțire roză, cu titlul în caractere tipografice:

M U S A
R O M A N E A S C Ă

DE

CAVALERUL CONST. STAMATI

VOLUMULU I

EDITORU TH. CODRESCU

IASSI

TIPOGRAFIA BUCIUMULUI ROMĂNU

1868

Deci: volumul a fost tipărit în Iași, la 1868.

Th. Codresco, editorul, scrie următoarele, în fruntea volumului: «Patrioticele scrieri ale Domnului Costachi Stamati aũ ornatũ multe foi periodice, mai cu sãmă Colecțiunea Almanahurilor Tipografiei Buciumului Românũ. Mulți me-aũ esprimatũ dorința că ar fi fõrte bine de a le publica în o colecțiune. După înțelegerea ce am avutũ cu Domnul autoriũ, și cu ajutorul seũ, oferezũ Românilor, acestã de mult preciiũ: MUSA ROMANEASCA. Mi-pare reũ, că Domnul autoriũ, din modestie, nu s'aũ înduplecatũ dorinței mele, de amĩ da o schițiare din viața sa, spre a o împãrtãși publicului. Rogũ, pe toți acei ce aũ mai deaproape cunoscința cu Domnul C. Stamati, ca se'mĩ comunice biografia sa, spre a o pute pune în fruntea volumenului al doile ce este deja sub tipariũ ».

In cursul tipãririi acestui volum, deci în anul 1868, Const. Stamati trãia.

Codrescu spune că vol. II erã deja sub tipar. Dacă n'a mai apãrut, însemneazã că dupã tragerea primelor coale, poetul a murit, și fiindcã lucrarea se tipãrea « cu ajutorul sãu », adicã al lui Stamati, editorul a încetat tipãrirea.

Am puteã deci, sã fixãm data morții lui Constantin Stamati, cãtrã sfârșitul anului 1868.

* * *

Aflând că în Cernăuți trăiește Doamna Olga Andrievici-Morariu, fiica lui Constantin Stamati-Ciurea, iar acesta fiu al poetului Const. Stamati, m'am dus în Cernăuți, la începutul lunii Septembrie 1930, și am avut plăcerea să fiu primit de d-sa.

D-na Andrievici-Morariu mi-a dat câteva informații prețioase despre înrudirile bunicului său, dar nu a știut să fixeze data morții lui. Documentele familiei sale, din care s'ar putea stabili această dată, mi-a spus d-sa că se păstrează de fratele său, d-l Vladimir de Stamati-Ciurea, care locuiește în orașelul Briceni, în Basarabia, și la care se află și un arbor genealogic amănunțit al familiei Ciurea. Mi-a dat o scrisoare de recomandare către fratele său, căruia, peste câteva zile, i-am trimis o scrisoare recomandată, rugându-l să binevoiască a-mi spune dacă aș putea să vin la d-sa și dacă mi-ar permite să-i cercetez documentele.

Neprimind nici un răspuns, am fost nevoit să renunț de a face aceste cercetări.

* * *

Constantin Stamati a fost însurat de două ori.

Prima sa soție, Ecaterina, fata Căminarului Tudurachi Ciurea, a murit la 7 Februarie 1835, și e înmormântată în țințirumul Malina din Kișinău.

În revista istorică « T. Codrescu », din Iași, An. I, No. 7, din 1 Aprilie 1916, d-l Gh. Ghibănescu publică inscripția de pe o icoană dela biserica din acel țințirim:

« Această sfântă icoană sau hărăzit bisericii dela țințirim Malina spre pomenire soției pomečnicului Constantin Ștamate și Ecaterina fiica boierului Teodor Ciure, ci sau săvârșit la anul 1835 fevr. 7, și sau îngropat la acest țințirim și spre pomenire răposați părinților ei Teodor, Elisaveta, și fratelui său Costandin și a tot neamul, Dumnezău săi odihnească întru împărăția sa ».

* * *

Constantin Stamati, din căsătoria cu fata Căminarului Ciurea, a avut un fiu, numit tot Constantin, care însă, mai pe urmă,

și-a adăugat și numele de pe mamă, și s'a numit: Constantin Stamati-Ciurea.

Fiul poetului a fost și el scriitor apreciat în Bucovina. El a tipărit câteva volume cu piese de teatru, în Cernăuți, unde a trăit.

Din a doua căsătorie, cu o Gafencu, poetul a avut doi copii: Neculai și Mihai.

* * *

Constantin Stamati, poetul, a avut un frate, Gheorghe, care nu și-a luat și numele de Ciurea.

Pe urma acestuia au rămas trei copii: 1. o fată căsătorită cu un Wassilko; 2. o fată căsătorită cu Butmy de Katzmann, și 3. o a treia fată, care a avut un copil, cu numele de familie Stamati.

